ISSN 0205-0617

НАСЕЛЕНИЕ

Списание на Центъра
за изследване на населението

Българска академия на науките
1-2/2004

POPULATION

Review of the Center
for Population Studies

Bulgarian Academy of Sciences
1-2/2004

СЪДЪРЖАНИЕ

ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И СТРУКТУРИ

Иванло Гавазки – Пресмятане на перспективни проекции на демографските процеси на доживяване, раждаемост и смъртност на жените в България чрез стохастични уравнения на възстановяване 3

Николай Големанов, Ваня Долунекова – Регионални аспекти на детската смъртност в България (1992 – 2001 г.) 13

Мария Белчева – Плодовитост на жените според данните от преброяването през 2001 г. 31

Спас Ташев – Демографски аспекти на сигурността 45

ДЕМОГРАФСКО ПОВЕДЕНИЕ

Татяна Кочева, Дора Костова – Начини на живеене, брачно-семейни и сексуални нагласи на младите хора през 90-те години 53

ДЕМОГРАФСКА ПОЛИТИКА

Марта Сугарева – Идейните корени на наталистичната и либералната политика в областта на семейството 67

Светозар Златанов – Социалната политика и старите хора в ЕС 84

ИКОНОМИЧЕСКА ДЕМОГРАФИЯ

Геновева Михова – Условията на труд и заетост и закрилата на женския труд 93

Даниел Кергоат – Пол и стратегии по отношение на количеството изработено време 106

ИСТОРИЧЕСКА ДЕМОГРАФИЯ

Щелиян Щерионов - Карти за преброяване на населението в следосвобожденската българска статистическа практика 114

Даниела Сапова – Демографски процеси и поселищна структура в поземлените владения на манастира Трескавец през XIV-XV век 129

ИНФОРМАЦИЯ

Доньо Донев – Промени в труда и демографското поведение 141

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ НА ДЕТСКАТА СМЪРТНОСТ В БЪЛГАРИЯ (1992-2001)

Николай Големанов, Ваня Додунекова

Смъртността на децата през първата година на живота във всяка популация е обособен медицински и демографски проблем по няколко причини:

- ❑ Относителният дял на умиранията в кърмаческата възраст е много по-голям от относителния дял на кърмачетата от цялата популация.
- ❑ Вероятността за умиране през първата година на живота превишава вероятностите за умиране през следващите 60–70 години.
- ❑ Детската смъртност има определящо влияние върху средната продължителност на предстоящия живот при раждането.
- ❑ Честотата на умиранията в кърмаческата възраст зависи пряко от социално-икономическия статус на семейството и от условията на жизнената среда.

Поради всичко това детската смъртност е сред най-важните индикатори за качеството на живота на популациите. При изследване на режима на смъртността във всяка популация на този показател се отделя много внимание.

Основната задача на този труд е да се представи и анализира еволюцията на детската смъртност в България ***на регионално равнище*** през периода между последните две преброявания на населението (1992 и 2001 г.). Тези рамки на задачата се налагат от факта, че необходимите за такова изследване данни по области се набират само в годините на преброяванията.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Изследването обхваща всички живородени и мъртвородени деца и децата, умрели до навършването на една година, в годините на двете последни преброявания на населението на България, т. е. то е изчерпателно за страната и за областите. Данните за изследването са набрани от публикации и от непубликувани разработки на Националния статистически институт.

Показателят за детската смъртност е изчислен на 1000 живородени. Навсякъде в текста, таблиците и фигурите означението „‰" следва да се разбира като „на 1000 живородени".

Динамиката на показателя през десетилетието е подложена на анализ с помощта на праволинейната регресия $Y = a + bx$. Статистическата значимост на регресионния коефициент за всяка област е оценена по значенията на коефициента на детерминацията R^2. Когато той е 0,25 или по-голям, се приема, че праволинейната регресия е статистически значима; стойности от 0,24 до 0,16 се считат за преходни и се обсъждат само в контекста на цялостния анализ на динамиката.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

На националното равнище през последното десетилетие на XX век показателят за детската смъртност (градове и села, двата пола заедно) е имал средногодишна стойност за целия период 15,26‰ и се е колебал около статистически съществена тенденция на намаление въпреки рязкото покачване през 1997 г. ***(фигура 1)***: това обаче едва е позволило да се достигне отново равнището от средата на осемдесетте години на 20 век и ни връща към една скорошна периодизация на XX век по показателя за детската смъртност в България: последните петнадесет години на столетието се характеризират със стабилност на средно равнище (Големанов и Мисов, 2004); на фона на продължаващото намаление на показателя за детската смъртност в повечето от европейските страни тази „стабилност" на два-три пъти по-високо равнище е определено отрицателна характеристика на режима на смъртността у нас и ни задължава да считаме достигнатото равнище на детската смъртност през 2001 г. за високо, доколкото е необходимо да го разглеждаме на фона на достигнатото в Европа през същия период.

Най-обща представа за динамиката на детската смъртност в страната през изследвания период дават съотношенията на средногодишните показатели за подпериодите 1997–2001 и 1992–1996 г. ***(таблица 1)***. Детската смъртност в градовете на България е намаляла с около 10%, докато в селата се е покачила с около 5%; тези съотношения са осреднени в общите показатели за страната в намаление на детската смъртност с около 5%.

Както беше показано във фигура 1, през изследваното десетилетие динамиката на детската смъртност е благоприятна, макар и на високо равнище. Зад тази силно обобщена динамика обаче се крие пъстрота на нивата и тенденциите, която не може да се приеме като присъща на населението на една развита страна – даже и ако тя е в преход към пазарно стопанство. Има се предвид, че успоредно на социално-икономическото развитие на всяка съвременна държава се наблюдава процес на конвергенция на характеристиките на смъртността по местоживеене и по пол (Valkonen, 2001) и това би трябвало да се отнася и за детската смъртност.

Преди всичко, в четирите главни категории население (деца от мъжки и женски пол в градовете и селата на страната) на националното равнище се установяват ***разлики в тенденциите*** в рамките на десетилетието:

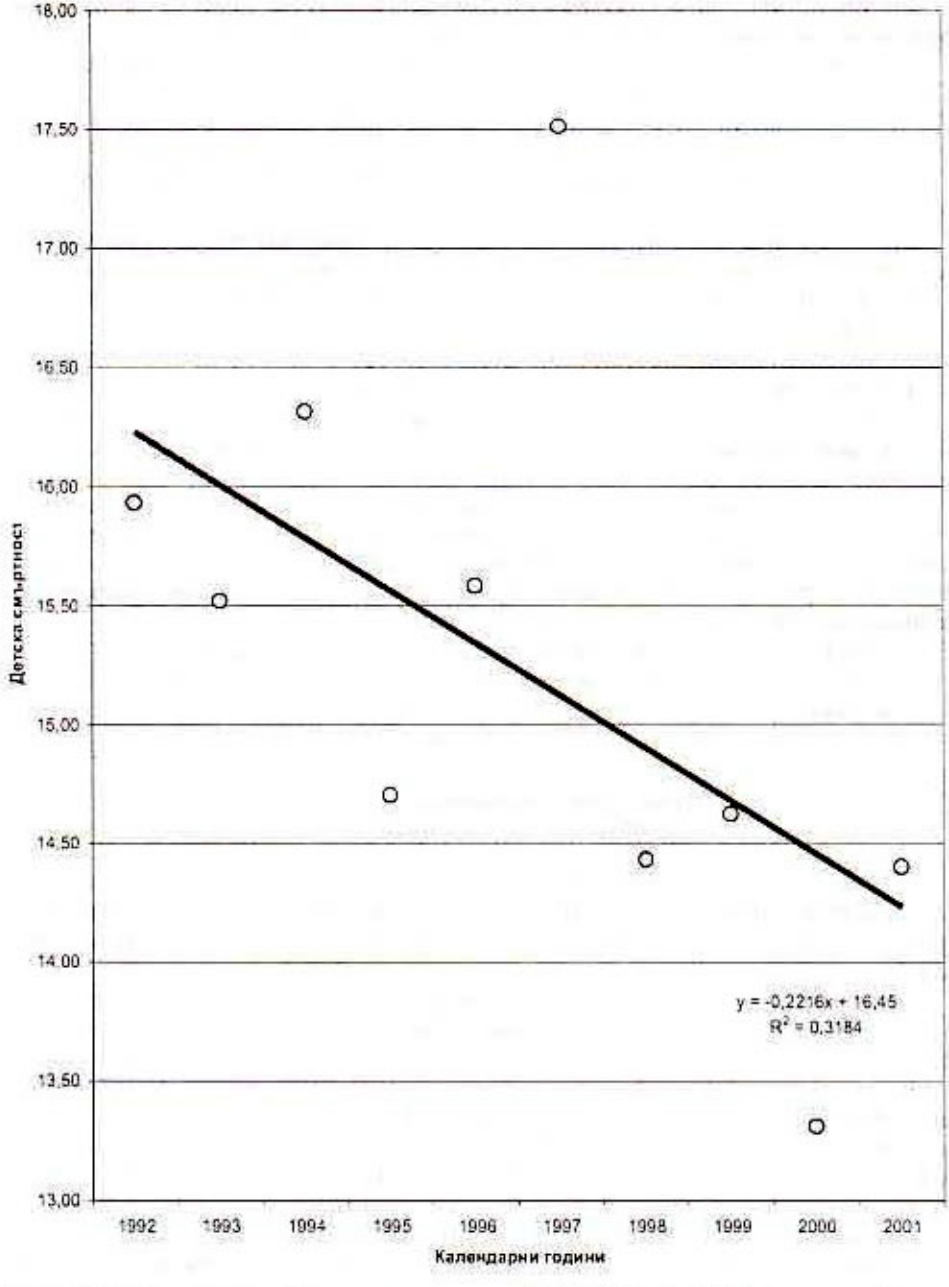
- ❑ Смъртността на децата от двата пола в градовете е намалявала статистически съществено въпреки покачването през 1997 г.
- ❑ Смъртността на децата от двата пола в селата е останала стабилна с едно рязко покачване през 1997 г.

Таблица 1

Динамика на средногодишната детска смъртност през периода 1992-2001 г.

(съотношения [1997-2001] / [1992-1996])

	Всичко	Градове	Села
Общо	0,95	0,90	1,05
Момчета	0,94	0,90	1,05
Момичета	0,95	0,91	1,05

Фиг. 1. Детска смъртност в България през периода 1992—2001 г. (на 1000 живородени)

На второ място, констатираните вече многократно ***разлики на показателите по местоживеене*** нарастват по стойност при двата пола:

– смъртността на кърмачетата от мъжки пол в селата е по-висока от тази в градовете; съотношението „села/градове" е 1,05 през 1992 г. и достига 1,42 през 2001 г.; тази динамика е прекалено интензивна за толкова кратък срок, какъвто е едно десетилетие;

– при кърмачетата от женски пол съотношенията са сродни; през 2001 г. съотношението достига 1,41.

На трето място, но не и по значение, стои ***динамиката на съотношенията по пол***. Известно е, че детската смъртност е по-висока при децата от мъжки пол. Ако бъдат разгледани поотделно за градовете и селата, съотношенията изглеждат така:

– съотношенията „момчета/момичета" в градовете се движат от 1,35 до 1,15 и намаляват несъществено през десетилетието;

– в селата тези съотношения се колебаят в диапазона 1,12-1,53 и нарастват през десетилетието, макар средната им тенденция да не е статистически значима.

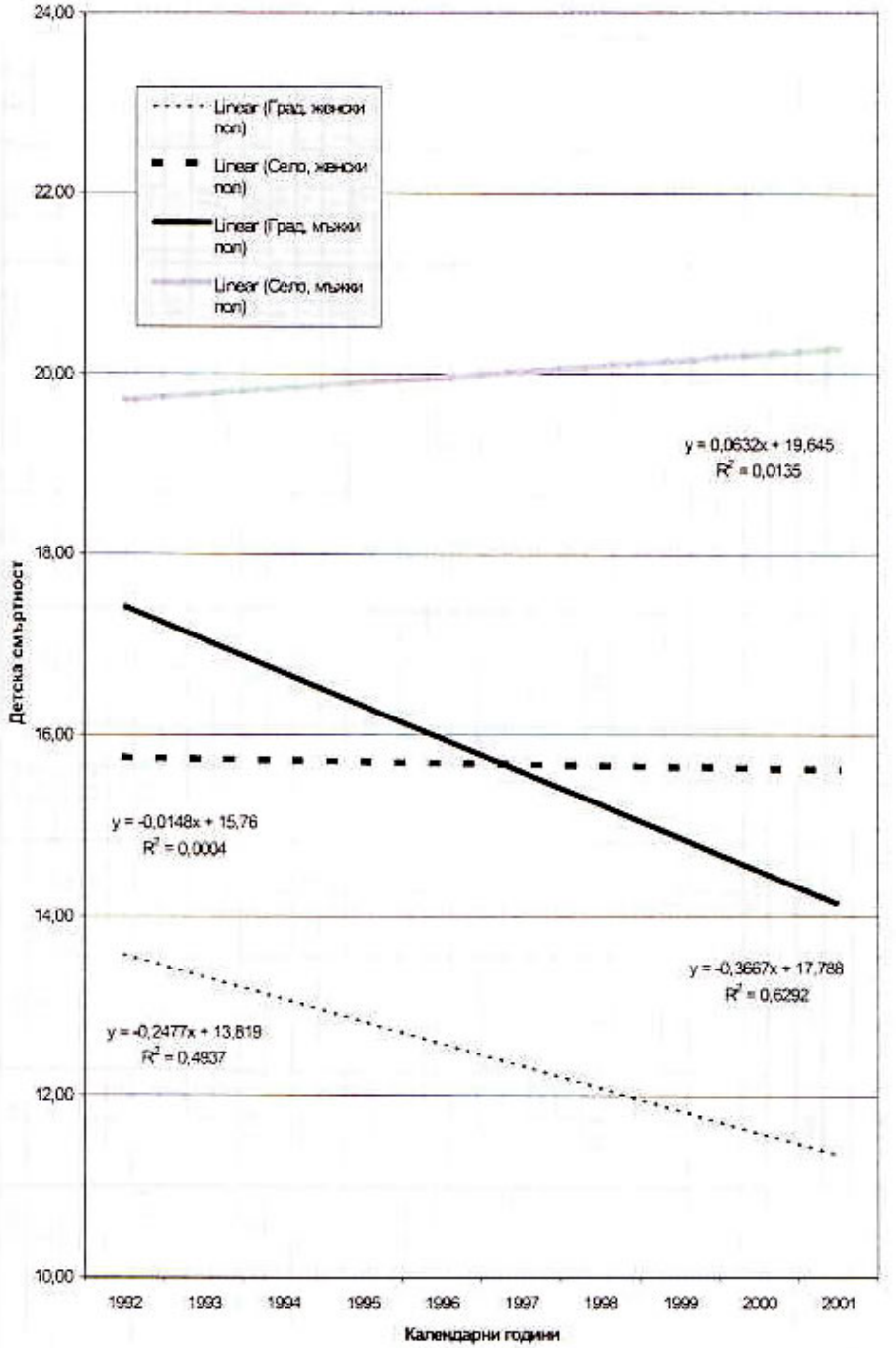
Обобщен поглед към току-що представената динамика на показателите за детската смъртност и на съотношенията между тях предлага ***фигура 2***. Изравнените по уравнението на праволинейната регресия показатели за смъртността на кърмачетата от четирите категории се градират ***според равнището, достигнато през 2001 г.***, както следва:

– женски пол, градове – около 11‰, съществено намаление;
– мъжки пол, градове – около 14‰, съществено намаление;
– женски пол, села – около 16‰, стабилност;
– мъжки пол, села – около 20‰, стабилност.

Детската смъртност в областите на България

Сравненията на областите по показателя за детската смъртност са направени по данни за периода 1992-2001 г. Показателят за страната и областите по единични календарни години е представен в ***таблица 2***.

Основните параметри на праволинейната регресия на детската смъртност по области са показани в ***таблица 3***. Вижда се, че през изследваното десетилетие показателят е намалявал на националното равнище и в 18 области; намалението е статистически съществено за цялата страна, за град София и за областите София, Силистра, Перник и Враца. Гранични със съществено намаление са стойностите на коефициента на детерминацията за областите Хасково (0,20) и Смолян (0,16); това се дължи на груби колебания около средната низходяща тенденция, затова динамиката на показателя в тези области може да се приеме за фактическо намаление. Детската смъртност се е покачвала през периода 1992-2001 г. в десет области. Покачването е статистически съществено само в област Варна; за останалите девет области (Велико Търново, Ловеч, Благоевград, Габрово, Разград, Стара Загора, Пазарджик, Монтана и Сливен) може да се счита, че тя е била стабилна. Следва обаче да се отбележи, че област Сливен се откроява с най-високата стойност на регресионния коефициент (0,59), който не е достигнал равнището на статистическата значимост само поради големия размах на колебанията около средната тенденция.

Фиг. 2. Детска смъртност в България през периода 1992—2001 г. по местоживеене и пол (на 1000 живородени)

Таблица 2

Детска смъртност в България през периода 1992-2001 г., по области и календарни години (на 1000 живородени)

Ранг	Области	Детска смъртност									
		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1	*България*	*15,93*	*15,52*	*16,31*	*14,70*	*15,58*	*17,51*	*14,43*	*14,62*	*13,31*	*14,40*
2	Благоевград	14,51	15,20	16,35	13,15	11,60	12,61	15,90	12,01	10,35	12,19
3	Бургас	16,51	18,07	18,93	12,99	15,84	24,54	15,07	13,71	12,28	15,87
4	Варна	11,85	13,06	13,97	9,09	14,30	13,85	14,26	14,63	15,74	16,35
5	Велико Търново	12,43	13,60	16,78	16,02	16,22	23,95	15,65	11,31	13,93	15,15
6	Видин	25,64	10,27	15,74	18,57	20,70	16,43	23,53	10,99	16,68	13,57
7	Враца	18,23	18,05	18,45	13,08	18,11	16,66	18,61	14,96	15,82	14,22
8	Габрово	9,08	7,50	15,61	9,08	11,93	8,06	7,25	10,54	11,97	11,78
9	Добрич	16,56	15,08	19,06	24,21	23,24	25,24	12,99	14,92	14,74	21,54
10	Кърджали	15,24	15,25	15,07	12,30	13,09	17,01	11,72	15,97	11,73	14,54
11	Кюстендил	10,25	6,10	11,48	11,69	15,73	16,47	11,22	7,38	8,74	10,40
12	Ловеч	11,65	12,74	10,02	18,15	12,20	12,03	13,85	14,23	11,24	13,09
13	Монтана	12,78	18,28	21,21	21,55	25,93	27,39	18,44	19,87	15,96	23,22
14	Пазарджик	15,33	18,65	13,82	16,73	15,96	20,38	12,95	18,90	18,29	17,03
15	Перник	12,30	15,09	22,75	18,15	24,63	15,09	14,10	11,52	7,64	10,09
16	Плевен	13,13	10,29	19,27	15,11	15,29	13,34	18,32	12,46	10,99	12,01
17	Пловдив	18,65	15,87	14,06	11,92	15,14	15,71	15,91	16,86	16,02	11,38
18	Разград	14,61	22,33	17,43	18,30	18,88	17,29	16,94	18,35	16,45	21,98
19	Русе	16,67	12,51	17,14	15,36	15,82	28,00	8,12	11,99	9,80	12,66
20	Силистра	18,60	14,94	20,53	16,99	16,27	17,30	17,32	12,79	14,17	14,31
21	Сливен	25,53	20,24	20,91	24,24	20,79	35,53	19,82	27,12	24,31	29,56
22	Смолян	10,26	13,59	7,68	11,44	16,67	15,68	9,37	7,54	5,37	8,45
23	София-град	14,55	13,95	12,06	12,79	12,37	9,68	11,11	10,52	7,91	7,56
24	София	19,20	17,84	14,25	13,84	11,11	15,69	13,19	14,52	10,68	8,90
25	Стара Загора	16,29	15,09	16,35	10,93	12,70	13,35	14,13	14,25	17,05	17,54
26	Търговище	17,94	23,54	18,04	13,91	18,52	17,38	18,59	21,72	15,73	16,90
27	Хасково	20,99	15,68	18,11	14,62	12,99	22,58	13,20	14,38	13,52	15,14
28	Шумен	19,12	18,92	18,91	18,40	19,96	19,55	13,64	16,77	16,39	21,13
29	Ямбол	14,58	21,00	34,83	24,73	17,32	21,11	17,44	23,16	14,95	21,22

Източник: непубликувани разработки на Националния статистически институт.

Таблица 3

Детската смъртност в България през периода 1992-2001 г.
(основни параметри на праволинейната регресия Y=a+bx,
коефициент на детерминацията и оценка на динамиката на показателя)

Ранг	Области	b	a	R2	Динамика
1	Перник	-0,91	20,13	0,26	--
2	София	-0,85	18,58	0,65	--
3	София-град	-0,73	15,27	0,88	--
4	Русе	-0,55	17,82	0,09	-
5	Смолян	-0,50	13,33	0,16	-
6	Силистра	-0,49	19,01	0,41	--
7	Хасково	-0,49	18,82	0,20	-
8	Видин	-0,47	19,78	0,08	-
9	Ямбол	-0,36	23,00	0,03	-
10	Бургас	-0,35	18,30	0,09	-
11	Враца	-0,33	18,42	0,25	--
12	Пловдив	-0,23	16,41	0,10	-
13	***България***	***-0,22***	***16,45***	***0,32***	--
14	Търговище	-0,20	19,32	0,05	-
15	Плевен	-0,19	15,07	0,04	-
16	Кърджали	-0,15	15,00	0,06	-
17	Шумен	-0,15	19,11	0,05	-
18	Добрич	-0,06	19,09	0,00	-
19	Кюстендил	-0,01	10,99	0,01	-
20	Велико Търново	0,04	15,30	0,00	+
21	Ловеч	0,06	12,57	0,01	+
22	Благоевград	0,13	9,59	0,02	+
23	Габрово	0,13	9,59	0,02	+
24	Разград	0,14	17,45	0,03	+
25	Стара Загора	0,15	13,95	0,05	+
26	Пазарджик	0,19	15,76	0,06	+
27	Монтана	0,38	18,36	0,07	+
28	Варна	0,47	11,12	0,48	++
29	Сливен	0,59	21,57	0,13	+

Легенда:

(-) - несъществено намаление
(- -) - съществено намаление
(+) - несъществено нарастване
(+ +) - съществено нарастване

Забележка: областите са подредени по значенията на регресионния коефициент *b*

Ако трябва областите на България да бъдат групирани обобщено според динамиката на детската смъртност за последното десетилетие на XX век, стигаме до следната групировка:

- съществено намаление – България и пет области;
- стабилност – 22 области, в това число –
  - несъществено намаление – 13 области;
  - несъществено покачване – 9 области;
- съществено покачване – една област.

Ситуацията в крайните пунктове на изследваното десетилетие (1992 и 2001 г.) и съотношенията между показателите в тях са показани в ***таблица 4.*** От нея може да се съди, че през десетте години на периода 1992-2001 г. диапазонът между най-ниските и най-високите показатели на областите се е разширил значително:

	Най-нисък (‰)	Най-висок (‰)	Разлика (‰)
1992	9,08	25,64	16,56
2001	7,56	29,56	22,00

Съотношенията между националния показател от една страна и най-ниските и най-високите показатели – от друга също са претърпели съществена промяна:

	Най-нисък (приет за 1)	България	Най-висок
1992	1,00	1,75	2,82
2001	1,00	1,91	3,91

Динамиката на показателя за детската смъртност през изследваното десетилетие на 20.век се представя в по-различен разрез от съотношението „2001/1992". Както е показано в последната колона на таблицата, последното варира от 0,46 в област София до 1,82 в област Монтана – т. е. в различните области са се реализирали промени от двукратно намаление до почти двукратно нарастване.

Всички тези констатации дават основания за негативна обща оценка на равнището и динамиката на детската смъртност в България през последното десетилетие на XX век:

– през периода на прехода към пазарно стопанство на страната детската смъртност се е задържала на високо равнище;

– експоненциалното намаление на показателя, продължило повече от 75 години, е заменено от задържане на високо хоризонтално ниво с колебания към покачване в средата на деветдесетте години;

– повечето от областите на България не са постигнали съществени успехи в борбата за намаляване на детската смъртност – през 2001 г. тя се движи от 7,56‰ в град София до 29,56‰ в област Сливен. Ако приемем, че детска смъртност 5‰ и по-малко, постигната още през 2000 г. от 18 страни-членки на Европейския съюз (Health Statistics..., 2002), е постижима цел за повечето страни в Европа, то всички области в България са много далеч от тази цел: показателите на някои от тях се отнасят към посочения европейски показател, както следва:

- град София – 1,51:1;
- България – 2,88:1;
- Област Монтана – 4,64:1;

Таблица 4

Детска смъртност в България през 1992 и 2001 г. по области (на 1000 живородени) и съотношения "2001/1992", означени в антетката с "01/92"

Ранг	Области*	1992	2001	01/92	Области**	1992	2001	01/92	Области***	1992	2001	01/92
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*
1	Габрово	9,08	11,78	***1,30***	София-град	14,55	7,56	***0,52***	София	19,20	8,90	***0,46***
2	Кюстендил	10,25	10,40	***1,01***	Смолян	10,26	8,45	***0,82***	София-град	14,55	7,56	***0,52***
3	Смолян	10,26	8,45	***0,82***	София	19,20	8,90	***0,46***	Видин	25,64	13,57	***0,53***
4	Ловеч	11,65	13,09	***1,12***	Перник	12,30	10,09	***0,82***	Пловдив	18,65	11,38	***0,61***
5	Варна	11,85	16,35	***1,38***	Кюстендил	10,25	10,40	***1,01***	Хасково	20,99	15,14	***0,72***
6	Перник	12,30	10,09	***0,82***	Пловдив	18,65	11,38	***0,61***	Русе	16,67	12,66	***0,76***
7	Велико Търново	12,43	15,15	***1,22***	Габрово	9,08	11,78	***1,30***	Силистра	18,60	14,31	***0,77***
8	Монтана	12,78	23,22	***1,82***	Плевен	13,13	12,01	***0,91***	Враца	18,23	14,22	***0,78***
9	Плевен	13,13	12,01	***0,91***	Благоевград	14,51	12,19	***0,84***	Перник	12,30	10,09	***0,82***
10	Благоевград	14,51	12,19	***0,84***	Русе	16,67	12,66	***0,76***	Смолян	10,26	8,45	***0,82***
11	София-град	14,55	7,56	***0,52***	Ловеч	11,65	13,09	***1,12***	Благоевград	14,51	12,19	***0,84***
12	Ямбол	14,58	21,22	***1,46***	Видин	25,64	13,57	***0,53***	***България***	***15,93***	***14,40***	***0,90***
13	Разград	14,61	21,98	***1,50***	Враца	18,23	14,22	***0,78***	Плевен	13,13	12,01	***0,91***
14	Кърджали	15,24	14,54	***0,95***	Силистра	18,60	14,31	***0,77***	Търговище	17,94	16,90	***0,94***
15	Пазарджик	15,33	17,03	***1,11***	***България***	***15,93***	***14,40***	***0,90***	Кърджали	15,24	14,54	***0,95***
16	***България***	***15,93***	***14,40***	***0,90***	Кърджали	15,24	14,54	***0,95***	Бургас	16,51	15,87	***0,96***
17	Стара Загора	16,29	17,54	***1,08***	Хасково	20,99	15,14	***0,72***	Кюстендил	10,25	10,40	***1,01***
18	Бургас	16,51	15,87	***0,96***	Велико Търново	12,43	15,15	***1,22***	Стара Загора	16,29	17,54	***1,08***
19	Добрич	16,56	21,54	***1,30***	Бургас	16,51	15,87	***0,96***	Шумен	19,12	21,13	***1,11***
20	Русе	16,67	12,66	***0,76***	Варна	11,85	16,35	***1,38***	Пазарджик	15,33	17,03	***1,11***
21	Търговище	17,94	16,90	***0,94***	Търговище	17,94	16,90	***0,94***	Ловеч	11,65	13,09	***1,12***
22	Враца	18,23	14,22	***0,78***	Пазарджик	15,33	17,03	***1,11***	Сливен	25,53	29,56	***1,16***
23	Силистра	18,60	14,31	***0,77***	Стара Загора	16,29	17,54	***1,08***	Велико Търново	12,43	15,15	***1,22***
24	Пловдив	18,65	11,38	***0,61***	Шумен	19,12	21,13	***1,11***	Габрово	9,08	11,78	***1,30***
25	Шумен	19,12	21,13	***1,11***	Ямбол	14,58	21,22	***1,46***	Добрич	16,56	21,54	***1,30***
26	София	19,20	8,90	***0,46***	Добрич	16,56	21,54	***1,30***	Варна	11,85	16,35	***1,38***
27	Хасково	20,99	15,14	***0,72***	Разград	14,61	21,98	***1,50***	Ямбол	14,58	21,22	***1,46***
28	Сливен	25,53	29,56	***1,16***	Монтана	12,78	23,22	***1,82***	Разград	14,61	21,98	***1,50***
29	Видин	25,64	13,57	***0,53***	Сливен	25,53	29,56	***1,16***	Монтана	12,78	23,22	***1,82***

* Областите са подредени по колона 3. ** Областите са подредени по колона 8. *** Областите са подредени по колона 13.

- Област Сливен – 5,91:1.

По-нататъшният анализ на детската смъртност изисква да се анализират разликите между показателите по области, местоживеене и пол. Направените до този момент констатации ще бъдат разширени и допълнени с информация, която не може да бъде получена по друг начин.

Коефициентите на детската смъртност по области, местоживеене и пол за годините 1992 и 2001 г. са показани в ***таблица 5***. В нея са заложени богати възможности за анализ. Най-важните от тях са изведени в синтетични таблици, представящи сравнения във времето (съотношения „2001/1992), сравнения по местоживеене (съотношения „села/градове") и сравнения по пол (съотношения „момчета/момичета"). Избегнати са сравнения по колони №№3-8 (Всичко – села и градове заедно), №№9 и10 (В градовете, общо) и №№15 и 16 (В селата, общо) на ***таблица 6***, които са включени в таблицата за пълнота и не носят важна допълнителна информация.

Динамиката на детската смъртност в областите на България е представена в таблица 6 чрез съотношенията „2001/1992". Областите са подредени според величината на съотношенията при четирите категории население, във възходящ ред. Анализът се опира главно на двете крайни години на периода.

Най-важните характеристики на динамиката на показателя през десетилетието в областите на България са, както следва:

❑ Смъртността на децата от мъжки пол в градовете е намаляла общо за страната и в 17 области (в т. ч. област Смолян, където не са регистрирани умирания на кърмачета през 2001 г.). Намалението е най-изявено в град София и в областите София, Видин, Пловдив, Враца, Перник и Бургас. Нарастване на показателя е регистрирано в 11 области, сред които се открояват областите Шумен (над два пъти), Габрово (два пъти), Ямбол (със 75%) и Кюстендил (с 43%).

❑ Смъртността на децата от женски пол в градовете е претърпяла сродна динамика – намаляла е в страната и в 16 области и се е покачила в 12 области. Открояват се с рязко намаление областите София (6,6 пъти), Ямбол (2,5 пъти), Видин (с 49%), Пловдив (с 46%), Силистра (с 41%) и др. и с рязко покачване – областите Монтана (над 9 пъти), Търговище (със 70%), Пазарджик (64%), Стара Загора (35%) и др. Подразбира се, че толкова остри колебания (като в област Монтана) са възможни само при малък брой на раждания, но това не намалява значението им.

❑ Смъртността на децата от мъжки пол в селата е намаляла през периода в 14 области (вкл. селата към град София, в които няма умирания през 2001 г.) и се е покачила в страната и в останалите 14 области. Средното покачване за селата в България е с 9%; то е формирано от грубо покачване на смъртността на децата от мъжки пол в селата на областите Добрич (2,9 пъти), Ямбол и Сливен (2,3 пъти), Монтана (1,9 пъти), Разград и Смолян (1,8 пъти), Варна (1,7 пъти), Габрово (1,5 пъти) и др.

❑ Смъртността на кърмачетата от женски пол в селата е намаляла в 15 области (в т. ч. областите Габрово и Кюстендил, в които не са регистрирани смъртни случаи през 2001 г.), останала е непроменена в област Сливен и се е покачила в страната (с 4%) и в останалите 12 области (в т. ч. областите Перник и Ловеч, в които не е имало смъртни случаи през 1992 г.). Покачването е особено голямо в областите Ямбол (6,2 пъти), Варна (2,4 пъти), Разград и Велико Търново (2,1 пъти), София (1,6 пъти), Стара Заго-

Таблица 5

Детска смъртност в България през 1992 и 2001 г. по области, местоживеене и пол (на 1000 живородени)

Ранг	Области	Всичко						В градовете						В селата					
		Общо		Момчета		Момичета		Общо		Момчета		Момичета		Общо		Момчета		Момичета	
		1992	2001	1992	2001	1992	2001	1992	2001	1992	2001	1992	2001	1992	2001	1992	2001	1992	2001
1	*България*	*15,93*	*14,40*	*17,54*	*15,60*	*14,22*	*13,13*	*15,41*	*12,87*	*17,28*	*13,92*	*13,42*	*11,75*	*17,04*	*18,20*	*18,10*	*19,79*	*15,93*	*16,53*
2	Благоевград	14,51	12,19	14,19	12,17	14,83	12,20	16,87	13,33	14,62	10,75	19,18	16,09	11,79	10,52	13,71	14,26	9,75	6,61
3	Бургас	16,51	15,87	17,40	14,93	15,58	16,85	15,18	12,72	17,02	11,52	13,27	13,94	19,15	23,01	18,16	22,54	20,18	23,49
4	Варна	11,85	16,35	11,44	14,61	12,29	18,24	11,45	13,90	10,78	12,64	12,20	15,30	13,18	26,53	13,75	23,36	12,59	29,61
5	Велико Търново	12,43	15,15	13,93	16,71	10,80	13,45	12,70	12,94	13,47	14,51	11,84	11,27	11,84	19,72	14,93	21,11	8,70	18,13
6	Видин	25,64	13,57	24,32	10,55	27,11	16,53	23,08	11,64	18,60	8,96	27,72	14,20	32,17	18,45	37,21	14,39	25,32	22,73
7	Враца	18,23	14,22	21,06	11,85	15,33	16,48	18,90	16,48	23,20	13,89	14,71	19,06	17,23	10,72	18,03	8,52	16,33	12,69
8	ГаБрово	9,08	11,78	7,96	15,24	10,32	8,10	9,34	12,96	8,12	16,17	10,68	9,62	7,87	5,88	7,25	10,87	8,62	0,00
9	Добрич	16,56	21,54	17,13	26,89	15,95	16,03	17,06	20,48	20,99	25,64	12,90	15,08	15,63	23,46	10,08	29,15	21,55	17,70
10	Кърджали	15,24	14,54	16,04	13,43	14,39	15,85	10,19	11,59	10,85	13,23	9,48	9,62	17,33	16,39	18,21	13,56	16,39	19,69
11	Кюстендил	10,25	10,40	10,65	14,54	9,84	5,61	11,67	12,26	11,63	16,63	11,71	7,21	6,55	3,89	8,23	7,25	4,65	0,00
12	Ловеч	11,65	13,09	16,36	14,71	6,59	11,38	14,62	14,77	18,75	18,63	10,15	10,75	6,09	9,94	11,83	7,55	0,00	12,61
13	Монтана	12,78	23,22	19,59	24,66	5,92	21,71	10,81	21,69	18,65	17,61	2,89	26,26	17,03	26,49	21,60	41,10	12,42	12,82
14	Пазарджик	15,33	17,03	20,29	20,18	10,21	13,75	14,84	18,61	19,25	20,26	10,32	16,93	15,99	14,74	21,66	20,07	10,06	9,01
15	Перник	12,30	10,09	14,56	11,61	10,07	8,44	12,48	8,00	13,38	8,85	11,59	7,09	11,11	25,86	22,47	30,77	0,00	19,61
16	Плевен	13,13	12,01	12,08	13,49	14,22	10,43	11,14	12,31	10,13	12,29	12,18	12,33	16,87	11,43	15,72	15,95	18,06	6,88
17	Пловдив	18,65	11,38	18,82	11,90	18,47	10,84	18,03	9,88	20,05	11,10	15,88	8,60	20,46	16,19	15,01	14,44	25,69	18,06
18	Разград	14,61	21,98	17,51	23,77	11,44	20,23	12,64	10,05	17,58	13,75	6,86	6,54	16,10	31,25	17,46	31,41	14,71	31,09
19	Русе	16,67	12,66	21,64	17,48	10,82	7,41	16,08	13,30	20,45	18,69	10,94	7,35	18,09	10,99	24,50	14,23	10,53	7,55
20	Силистра	18,60	14,31	17,93	14,08	19,36	14,57	12,41	10,82	16,17	16,00	8,04	4,72	23,23	16,53	19,26	12,85	27,72	20,77
21	Сливен	25,53	29,56	26,60	34,64	24,42	24,14	26,05	26,01	30,36	30,89	21,30	20,54	24,49	35,95	18,29	41,85	30,25	30,17
22	Смолян	10,26	8,45	9,85	10,44	10,70	6,41	6,75	3,82	6,80	0,00	6,70	7,58	13,86	14,15	12,68	22,73	15,27	4,90
23	София-град	14,55	7,56	17,58	6,98	11,45	8,17	14,47	7,44	17,54	7,24	11,31	7,65	16,59	10,61	18,35	0,00	14,71	20,51
24	София-област	19,20	8,90	21,69	9,92	16,42	7,80	22,03	6,40	24,24	9,56	19,49	2,96	13,86	13,74	16,67	10,61	10,92	17,09
25	Стара Загора	16,29	17,54	21,04	19,09	11,30	15,78	14,97	16,26	19,29	18,18	10,45	14,07	19,43	20,53	25,16	21,19	13,36	19,78
26	Търговище	17,94	16,90	18,05	15,80	17,82	18,15	16,16	17,78	19,96	16,04	11,71	19,93	19,65	15,95	16,13	15,53	23,35	16,39
27	Хасково	20,99	15,14	21,52	17,30	20,38	12,99	20,46	15,77	19,32	18,02	21,74	13,53	22,53	13,06	27,84	14,93	16,30	11,19
28	Шумен	19,12	21,13	20,41	29,41	17,75	12,40	15,80	23,00	13,94	28,33	17,81	17,42	23,50	18,43	29,16	30,95	17,67	5,08
29	Ямбол	14,58	21,22	15,26	29,87	13,81	11,88	15,60	15,80	13,87	24,23	17,60	6,94	11,86	35,40	19,08	43,96	4,10	25,48

Източник: непубликувани материали на Националния статистически институт.

Таблица 6

Детска смъртност в България през 1992 и 2001 г. по области, местожителство и пол (на 1000 живородени) и съотношения "2001/1992", означени в антетката с "01/92"

Ран	Градове								Села							
	Момчета				Момичета				Момчета				Момичета			
	Области	1992	2001	01/92	Области	1992	2001	01/92	Области	1992	2001	01/92	Области	1992	2001	01/92
1	Смолян	6,80	0,00	xxx	София	19,49	2,96	**0,15**	София-град	6,00	0,00	xxx	Габрово	8,62	0,00	xxx
2	София	24,24	9,56	**0,39**	Ямбол	17,60	6,94	**0,39**	Видин	37,21	14,39	**0,39**	Кюстендил	4,65	0,00	xxx
3	София-град	17,54	7,24	**0,41**	Видин	27,72	14,20	**0,51**	Враца	18,03	8,52	**0,47**	Ловеч	0,00	12,61	xxx
4	Видин	18,60	8,96	**0,48**	Пловдив	15,88	8,60	**0,54**	Хасково	27,84	14,93	**0,54**	Шумен	17,67	5,08	**0,29**
5	Пловдив	20,05	11,10	**0,55**	Силистра	8,04	4,72	**0,59**	Русе	24,50	14,23	**0,58**	Смолян	15,27	4,90	**0,32**
6	Враца	23,20	13,89	**0,60**	Перник	11,59	7,09	**0,61**	София	16,67	10,61	**0,64**	Плевен	18,06	6,88	**0,38**
7	Перник	13,38	8,85	**0,66**	Кюстендил	11,71	7,21	**0,62**	Ловеч	11,83	7,55	**0,64**	Благоевград	9,75	6,61	**0,68**
8	Бургас	17,02	11,52	**0,68**	Хасково	21,74	13,53	**0,62**	Силистра	19,26	12,85	**0,67**	Хасково	16,30	11,19	**0,69**
9	Благоевград	14,62	10,75	**0,74**	Русе	10,94	7,35	**0,67**	Кърджали	18,21	13,56	**0,74**	Търговище	23,35	16,39	**0,70**
10	Разград	17,58	13,75	**0,78**	София-град	11,31	7,65	**0,68**	Стара Загора	25,16	21,19	**0,84**	Пловдив	25,69	18,06	**0,70**
11	Търговище	19,96	16,04	**0,80**	Благоевград	19,18	16,09	**0,84**	Кюстендил	8,23	7,25	**0,88**	Русе	10,53	7,55	**0,72**
12	***България***	***17,28***	***13,92***	***0,81***	***България***	***13,42***	***11,75***	***0,88***	Пазарджик	21,66	20,07	**0,93**	Силистра	27,72	20,77	**0,75**
13	Русе	20,45	18,69	**0,91**	Габрово	10,68	9,62	**0,90**	Пловдив	15,01	14,44	**0,96**	Враца	16,33	12,69	**0,78**
14	Хасково	19,32	18,02	**0,93**	В.-Търново	11,84	11,27	**0,95**	Търговище	16,13	15,53	**0,96**	Добрич	21,55	17,70	**0,82**
15	Стара Загора	19,29	18,18	**0,94**	Разград	6,86	6,54	**0,95**	Плевен	15,72	15,95	**1,01**	Пазарджик	10,06	9,01	**0,90**
16	Монтана	18,65	17,61	**0,94**	Сливен	21,30	20,54	**0,96**	Благоевград	13,71	14,26	**1,04**	Видин	25,32	22,73	**0,90**
17	Силистра	16,17	16,00	**0,99**	Шумен	17,81	17,42	**0,98**	Шумен	29,16	30,95	**1,06**	Сливен	30,25	30,17	**1,00**
18	Ловеч	18,75	18,63	**0,99**	Плевен	12,18	12,33	**1,01**	***България***	***18,10***	***19,79***	***1,09***	Монтана	12,42	12,82	**1,03**
19	Сливен	30,36	30,89	**1,02**	Кърджали	9,48	9,62	**1,01**	Бургас	18,16	22,54	**1,24**	***България***	***15,93***	***16,53***	***1,04***
20	Пазарджик	19,25	20,26	**1,05**	Бургас	13,27	13,94	**1,05**	Перник	22,47	30,77	**1,37**	Бургас	20,18	23,49	**1,16**
21	В.-Търново	13,47	14,51	**1,08**	Ловеч	10,15	10,75	**1,06**	В.-Търново	14,93	21,11	**1,41**	Кърджали	16,39	19,69	**1,20**
22	Варна	10,78	12,64	**1,17**	Смолян	6,70	7,58	**1,13**	Габрово	7,25	10,87	**1,50**	София-град	14,71	20,51	**1,39**
23	Плевен	10,13	12,29	**1,21**	Добрич	12,90	15,08	**1,17**	Варна	13,75	23,36	**1,70**	Стара Загора	13,36	19,78	**1,48**
24	Кърджали	10,85	13,23	**1,22**	Варна	12,20	15,30	**1,25**	Смолян	12,68	22,73	**1,79**	София	10,92	17,09	**1,57**
25	Добрич	20,99	25,64	**1,22**	Враца	14,71	19,06	**1,30**	Разград	17,46	31,41	**1,80**	В.-Търново	8,70	18,13	**2,08**
26	Кюстендил	11,63	16,63	**1,43**	Стара Загора	10,45	14,07	**1,35**	Монтана	21,60	41,10	**1,90**	Разград	14,71	31,09	**2,11**
27	Ямбол	13,87	24,23	**1,75**	Пазарджик	10,32	16,91	**1,64**	Сливен	18,29	41,85	**2,29**	Варна	12,59	29,61	**2,35**
28	Габрово	8,12	16,17	**1,99**	Търговище	11,71	19,93	**1,70**	Ямбол	19,08	43,96	**2,30**	Ямбол	4,10	25,48	**6,22**
29	Шумен	13,94	28,33	**2,03**	Монтана	2,89	26,26	**9,07**	Добрич	10,08	29,15	**2,89**	Перник	0,00	19,61	xxx

Забележка: областите са подредени според стойностите на съотношенията "2001/1992"

Таблица 7

Детска смъртност през 2001 г. по области, местоживеене и пол
и съотношения "момчета към момичета" (и антетката са означени с "м/ж")

Ранг	Градове				Села			
	Области	Момчета	Момичета	м/ж	Области	Момчета	Момичета	м/ж
1	Смолян	0,00	7,58	xxx	София-град	0,00	20,51	xxx
2	Видин	8,96	14,20	0,63	Ловеч	7,55	12,61	0,60
3	Благоевград	10,75	16,09	0,67	Силистра	12,85	20,77	0,62
4	Монтана	17,61	26,26	0,67	София	10,61	17,09	0,62
5	Враца	13,89	19,06	0,73	Видин	14,39	22,73	0,63
6	Търговище	16,04	19,93	0,80	Враца	8,52	12,69	0,67
7	Варна	12,04	15,30	0,83	Кърджали	13,56	19,69	0,69
8	Бургас	11,52	13,94	0,83	Варна	23,36	29,61	0,79
9	София-град	7,24	7,65	0,95	Пловдив	14,44	18,06	0,80
10	Плевен	12,29	12,33	1,00	Търговище	15,53	16,39	0,95
11	***България***	***13,92***	***11,75***	***1,19***	Бургас	22,54	23,49	0,96
12	Пазарджик	20,26	16,93	1,20	Разград	31,41	31,09	1,01
13	Перник	8,85	7,09	1,25	Стара Загора	21,19	19,78	1,07
14	Велико Търново	14,51	11,27	1,29	Велико Търново	21,11	18,13	1,16
15	Пловдив	11,10	8,60	1,29	***България***	***19,79***	***16,53***	***1,20***
16	Стара Загора	18,18	14,07	1,29	Хасково	14,93	11,19	1,33
17	Хасково	18,02	13,53	1,33	Сливен	41,85	30,17	1,39
18	Кърджали	13,23	9,62	1,38	Перник	30,77	19,61	1,57
19	Сливен	30,89	20,54	1,50	Добрич	29,15	17,70	1,65
20	Шумен	28,33	17,42	1,63	Ямбол	43,96	25,48	1,73
21	Габрово	16,17	9,62	1,68	Русе	14,23	7,55	1,89
22	Добрич	25,64	15,08	1,70	Благоевград	14,26	6,61	2,16
23	Ловеч	18,63	10,75	1,73	Пазарджик	20,07	9,01	2,23
24	Разград	13,75	6,54	2,10	Плевен	15,95	6,88	2,32
25	Кюстендил	16,63	7,21	2,31	Монтана	41,10	12,82	3,21
26	Русе	18,69	7,35	2,54	Смолян	22,73	4,90	4,64
27	София	9,56	2,96	3,23	Шумен	30,95	5,08	6,10
28	Силистра	16,00	4,72	3,39	Габрово	10,87	0,00	xxx
29	Ямбол	24,23	6,94	3,49	Кюстендил	7,25	0,00	xxx

Забележка: областите са подредени по съотношенията "м/ж", във възходящ ред.

Средногодишните показатели за смъртността на кърмачетата от селата за целия изследван период се отнасят към тези от градовете както 1,25:1. Оказва се обаче, че тези съотношения са претърпели сериозна еволюция през периода, като са нараснали значително при децата от двата пола. Такава динамика е неочаквана и много тревожна.

Съотношенията „села/градове" на показателите за детската смъртност по области през 2001 г. са показани в ***таблица 8***. И тук се сблъскваме с изненади в точния смисъл на тази дума. На национално равнище съотношенията „села/градове" са 1,42 при децата от мъжки пол и 1,41 – при децата от женски пол. Областите обаче се разделят по този показател на две контрастни групи:

Таблица 8

Детска смъртност през 2001 г. по области, пол и местоживеене и съотношения "села/градове" (в антетката са означени със "с/г")

Момчета					Момичета			
Ранг	Области	Села	Градове	с/г	Области	Села	Градове	с/г
1	Ловеч	7,55	18,63	0,41	Шумен	5,08	17,42	0,29
2	Кюстендил	7,25	16,63	0,44	Благоевград	6,61	16,09	0,41
3	Враца	8,52	13,89	0,61	Монтана	12,82	26,26	0,49
4	Габрово	10,87	16,17	0,67	Пазарджик	9,01	16,93	0,53
5	Русе	14,23	18,69	0,76	Плевен	6,88	12,33	0,56
6	Силистра	12,85	16,00	0,80	Смолян	4,90	7,58	0,65
7	Хасково	14,93	18,02	0,83	Враца	12,69	19,06	0,67
8	Търговище	15,53	16,04	0,97	Търговище	16,39	19,93	0,82
9	Пазарджик	20,07	20,26	0,99	Хасково	11,19	13,53	0,83
10	Кърджали	13,56	13,23	1,03	Русе	7,55	7,35	1,03
11	Шумен	30,95	28,33	1,09	Ловеч	12,61	10,75	1,17
12	София	10,61	9,56	1,11	Добрич	17,70	15,08	1,17
13	Добрич	29,15	25,64	1,14	Стара Загора	19,78	14,07	1,41
14	Стара Загора	21,19	18,18	1,17	***България***	***16,53***	***11,75***	***1,41***
15	Плевен	15,95	12,29	1,30	Сливен	30,13	20,54	1,47
16	Пловдив	14,44	11,10	1,30	Видин	22,73	14,20	1,60
17	Благоевград	14,26	10,75	1,33	Велико Търново	18,13	11,27	1,61
18	Сливен	41,85	30,89	1,35	Бургас	23,49	13,94	1,69
19	***България***	***19,79***	***13,92***	***1,42***	Варна	29,61	15,30	1,94
20	Велико Търново	21,11	14,51	1,45	Кърджали	19,69	9,62	2,05
21	Видин	14,39	8,96	1,61	Пловдив	18,06	8,60	2,10
22	Ямбол	43,96	24,23	1,81	София-град	20,51	7,65	2,68
23	Варна	23,36	12,64	1,85	Перник	19,61	7,09	2,76
24	Бургас	22,54	11,52	1,96	Ямбол	25,48	6,94	3,67
25	Разград	31,41	13,75	2,29	Силистра	20,77	4,72	4,40
26	Монтана	41,10	17,61	2,33	Разград	31,09	6,54	4,76
27	Перник	30,77	8,85	3,48	София	17,09	2,96	5,77
28	София-град	0,00	7,24	xxx	Габрово	0,00	9,62	xxx
29	Смолян	22,73	0,00	xxx	Кюстендил	0,00	7,21	xxx

Забележка: областите са подредени по съотношенията "с/г", във възходящ ред

❑ В девет области детската смъртност в селата е била по-ниска от тази в градовете. В четири от тези области (Враца, Хасково, Търговище и Пазарджик) това се отнася и за двата пола. Най-голяма е била разликата в областите Ловеч, Кюстендил, Враца, Габрово и Русе при момчетата и в областите Шумен, Благоевград, Монтана, Пазарджик, Плевен, Смолян и Враца – при момичетата.

❑ В деветнадесет области детската смъртност в селата е била по-висока от тази в градовете. Разликата е надминавала два пъти при момчетата в областите Перник, Монтана и Разград и при момичетата – в областите София (близо 6 пъти!), Разград (почти 5 пъти!), Силистра, Ямбол, Перник, град София (2,68 пъти), Пловдив и Кърджали.

Още преди тридесет години беше казано, че „...намалението на детската смъртност е преди всичко социално-икономически проблем" (Божиков, 1973). Впрочем, налага се отново да подчертаем, че в по-ново време кризата на прехода е довела до покачване на смъртността в най-чувствителните към социалните проблеми сегменти на населението – децата и най-старите хора (Големанов, 2004).

Постигането на някакво намаление в обозримото бъдеще на показателя за детската смъртност въобще – както в България като цяло, така и във всяка от областите поотделно – ще зависи от полагане на големи, системни и целенасочени усилия и от отделяне на много ресурси от страна на държавата и обществото на всички равнища. Ако бъде постигнато, то ще представлява една крупна инвестиция в бъдещото здравно състояние на народа и в бъдещето на нацията като цяло. Трябва обаче още на фазата на планирането и законодателното осигуряване на системата от мерки да се вземат предвид някои съображения:

❑ В областите, вече постигнали относително ниски показатели, по-нататъшното им намаляване ще среща все по-големи трудности. Това е показал дългогодишният опит на развитите страни.

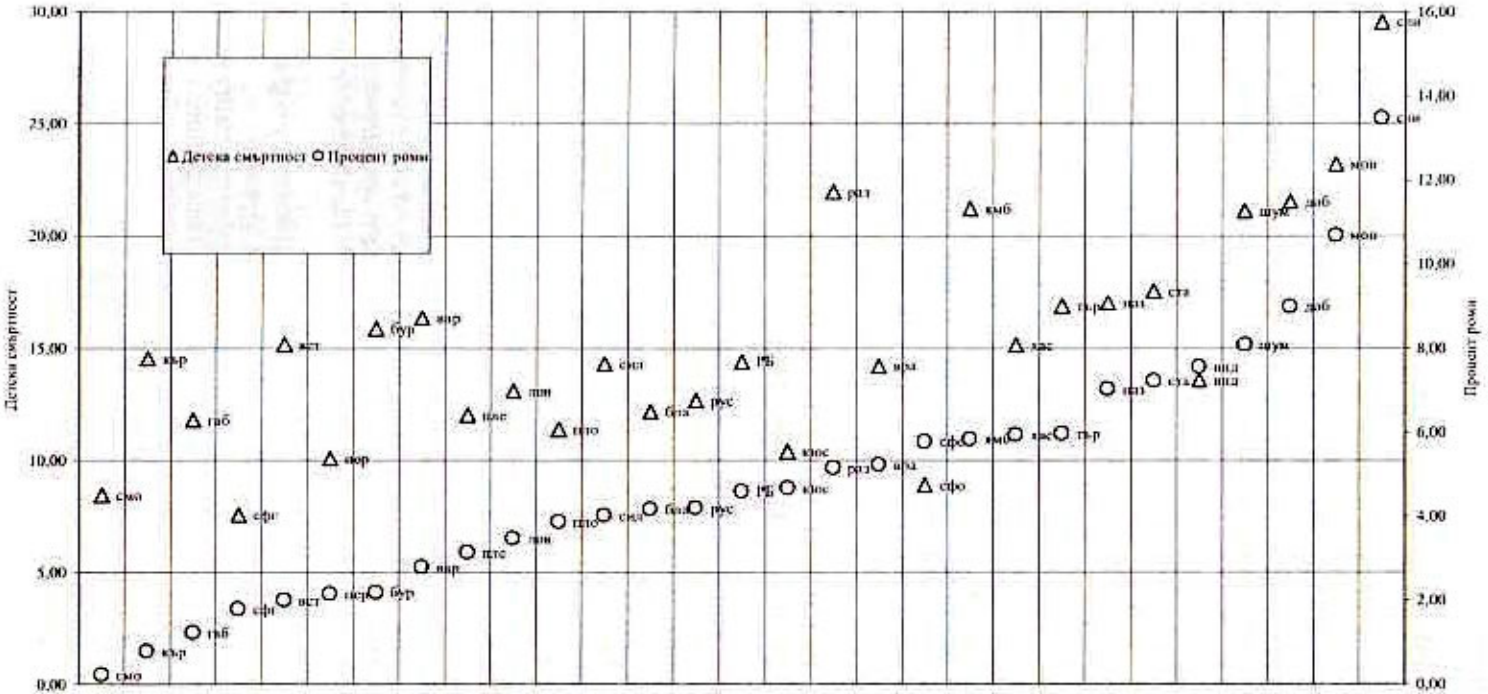
❑ В областите с висока и покачваща се детска смъртност ще бъдат необходими още много допълнителни усилия за подобряване на социално-икономическия статус, битовата среда и здравеопазването на големи групи от населението и преди всичко – на ромските общности. Не е случайно съвпадение фактът, че най-висока детска смъртност е регистрирана през 2001 г. в областите с най-голям относителен дял на ромското население ***(фигура 3)***. Този факт подлежи на задълбочено изследване, което зависи от набирането на необходимите данни по области и етническа принадлежност.

❑ Специално внимание следва да се отдели на областите, в които детската смъртност е нараснала съществено. През последното десетилетие на 20.век такава област е само Варна (нарастване с 38%). Но по причини, които вече бяха посочени, грубото нарастване на показателя може да се окаже „несъществено" и по чисто формални статистически критерии. Затова на областите, в които е регистрирана подобна динамика, следва да се отдели не помалко внимание. Такива са областите Монтана (нарастване с 82%!), Разград (50%), Ямбол (46%), Добрич (30%), Габрово (30%), Велико Търново (22%), Сливен (16%), Ловеч (12%) и др. Между другото, големите колебания на показателя около средната тенденция също следва да се считат за отрицателна характеристика на динамиката му, защото показват сериозна зависимост на процеса от случайни фактори.

Време е да се постави началото на изчерпателно анкетиране на всеки смъртен случай на кърмаче и дете от независими екипи от висококвалифицирани акушер-гинеколози, педиатри, патолози, организатори на здравеопазването, социални работници, представители на местната власт и др. За една-две години могат да бъдат събрани данни и оценки, позволяващи при подходящ анализ да се изведат всички или поне повечето от необходимите мерки за овладяване на проблема в разумни срокове.

Изводи:

1. През периода 1992-2001 г. детската смъртност в България е претърпяла съществено намаление въпреки покачването през 1997 г.
2. Тази динамика е привела показателя за България към равнището от средата на осемдесетте години на 20.век.
3. България остава в групата на европейските страни с относително ви-

Фиг. 3. Детска смъртност (на 1000 живородени) и относителен дял на ромите от населението (проценти) в областите на България през 2001 г.

сока детска смъртност, в които показателят превишава в пъти постигнатото в осемнадесет страни равнище от 5 и по-малко умирания на деца в кърмаческа възраст на 1000 живородени.

4. Детската смъртност при децата от мъжки пол продължава да бъде по-висока от тази при децата от женски пол.

5. Детската смъртност продължава да бъде по-висока в селата на България и разликата е нараснала през периода.

6. Тенденциите и съотношенията на детската смъртност в областите на България формират разнообразие, което само по себе си е тревожна отрицателна характеристика на режима на смъртността на областно равнище.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Големанов, Н. Смъртност в третата възраст (1971-2000). С., Академично издателство „Проф. М. Дринов", 2004, 218 с.

Големанов, Н., Ив. Мисов. Смъртност. В: Население и демографски процеси през двадесети век. С., НСИ и ЦИН при БАН, 2004 (под печат).

Михайлов, Д. и др. Индекс на човешко развитие: общините в рамките на областта. България, 2002. С., UNDP (ПРООН), 2003, 52 стр.

Health Statistics. Key Data on Health 2002. Data 1970-2001. Luxembourg, European Union, Official Publications Office. European Social Statistics, Series 3 (Population and Social Conditions), Demography, Edition 2002.

Valkonen, T. Assumptions about Mortality Trends in Industrialized Countries: A Survey. In: W. Lutz (Ed.). Future Demographic Trends in Europe and North America. New York, Academic Press, 2001, p. 3-25.

REGIONAL ASPECTS OF INFANT MORTALITY RATE IN BULGARIA (1992-2001)

N. Golemanov, V. Dodunekova

(Summary)

The problem of infant mortality rate in Bulgaria during the last decade of the 20th Century is presented. The main accent of the study is laid on the regional level. At first the problem is analyzed at the national level, presenting both the dynamics of the coefficients during the period and their interrelations in two aspects – gender and residence. Then a thorough review of infant mortality at regional level in the same aspects is presented.

The most important conclusions of the study at this stage are as follows:

❑ Infant mortality rate has been decreasing during the period at the national level. However, nearly a half of the regions in Bulgaria registered the reverse trend.

❑ Male infants have had constantly higher coefficients; the difference has been bigger in rural populations and appears to rise.

❑ Infants born in rural resident families have been at a substantially higher risk for health and life if compared with urban residents; the gap tends to widen.

❑ A very important characteristic of the contemporary infant mortality regime in Bulgarian regions is the exceptional diversity of coefficients, interrelations and trends. The authors consider it an entirely negative feature of infant mortality, relating closely to the social-economic crisis of the transition to market economy.

❑ Some big deviations from the average characteristics of regional infant mortality may be due to the very small numbers of both newborn and infant deaths, especially in some small regions. However, the techniques of statistical inference applied in the study helped to solve the problem of small numbers quite successfully.